

18. Međunarodni sud za ratne zločine učinjene u bivšoj Jugoslaviji-ICTY Optužnice protiv generala Janka Bobetka, Rahima Ademija i Mirka Norca

Pitanje zločina koji su se dogodili u Medačkom džepu zaslužuje također doličnu pažnju. Kako nisam sudac, tužitelj niti odvjetnik, pa tako ni ova studija nije optužnica protiv nekog od izravnih počinitelja, osvrnut ću se samo na onaj širi (povijesni, politički, društveni, kulturni, osobni, psihološki) kontekst koji je bio u pozadini cijelog hrvatskog obrambenog/Domovinskog rata pa i događanja koja se mogu označiti kao ratni zločini ili kršenje civiliziranih pravila (Ženevskih konvencija) i običaja rata. U ovoj studiji je nabrojeno dovoljno dokaza koji ruše nametnutu predodžbu o Medačkom džepu kao mjestu zločina i teških povreda ljudskih prava. Uzorna vojna operacija je prikazana kao krvavi masakr, disciplinirano vojničko povlačenje kao bitka i odupiranje snagama UN-a, a poginuli u ratnim djelovanjima kao žrtve promišljenog, namjernog i divljačkog zločina. Te tvrdnje ne isključuju mogućnost da su se mogli dogoditi zločini i da za njih netko treba odgovarati, netko s punim imenom i prezimenom. Ova studija se želi približiti istini i skinuti predrasude stvorene oko događaja u Medačkom džepu. Postoje poginuli, neki od njih su mogli biti i žrtve ratnog zločina. Što je moglo potaknuti pojedince ili čak omanje skupine domaćih (lokalnih) ljudi ili vojnika koji su došli iz drugih okupiranih i uništenih dijelova RH, Vukovara, na primjer, ili dragovoljce, strane plaćenike, da počine takva djela? Osveta, kriminalni, patološki nagoni pojedinaca, odupiranje zarobljavanju, fanatičan otpor. Pripadnici domobranskih postrojba su izbjegli, prognani iz Sv. Roka, Lovinca, Divosela, nekima su 1991. pobijene obitelji, još i danas se ne zna za sudbinu ljudi ubijenih u Širokoj Kuli.²⁹² Pamćenje domaćih ljudi seže mnogo dalje u prošlost, do Drugog svjetskog rata i pogibije njihovih rođaka od

strane četnika ili partizana i obratno, od strane ustaša i Nijemaca. Krug osvete se stalno zatvara. Razlozi za kriminalna ponašanja mogu biti i živčana rastrojenost, psihološki slom, PTSP i strah. Rat nije prirodno stanje i u njem je pitanje sreće ili zle sudbine hoćeš li se naći u situaciji u kojoj ćeš svim sredstvima morati braniti svoj život ili ne ćeš. Iz tih razloga isključujem hladnokrvna ubojstva iz osvete, radi koristoljublja, pljačke, sadističkog ili patološkog užitka.

U pitanje zločina se upleću i samoubojstva nekih srpskih vojnika i civila, jesu li civili žena koja aktivira bombu i dvojica muškaraca koje ubija da ne bi pali u ruke sotoniziranoga protivnika? Prema svjedočenju hrvatskog vojnika, 10. rujna su kod jednoga srpskog zarobljenika nađeni osobni predmeti dvojice, nekoliko dana pred početak Medačke operacije, na Velebitu zarobljenih, mučenih i ubijenih hrvatskih specijalaca. Bilo je očito da je zarobljenik sudjelovao u tom zločinu i da je te predmete zadržao kao trofeje. Njegov prkos i hladnokrvno priznanje je izazvalo pripadnike Specijalne policije da ga premlate, ostale iz njegove skupine nisu zlostavljali. Jesu li se prijatelji mučenih i ubijenih trebali suzdržati? Koliko je ljudske snage za to potrebno? I koliko takvih postupaka nalazimo na stranicama ratnih knjiga i u prizorima ratnih filmova?! Najnoviji primjer mi odmah pada na pamet, televizijska serija *Band of brothers* Steven Spielberga i Toma Hanksa ili njihov ratni projekt *U potrazi za vojnikom Ryanom* ili *Farneheit 11/9* Toma Moora. Ne opravdavam ratni zločin, samo pokušavam razumjeti što se događalo, što je prethodilo i izazvalo takvo ponašanje! Ili dokumentarni film o Robertu MacNamari, bivšim ministru obrane SAD, koji izjavljuje da je suodgovoran za spaljivanje 100 000 ljudi u Tokiju na kraju Drugog svjetskog rata ili izravno odgovoran za goleme ljudske gubitke u Vijetnamskom ratu. On jasno kaže da bi on i general LeMay da nisu pobjednici bili ratni zločinci.

Preko Medačkog džepa se pokušava dokazati zločinački narav hrvatske vojske i naroda, *genetska predodređenost za zločin*, nesposobnost za civilizirani suživot i vođenje vlastite države. Time se želi Hrvatsku izjednačiti s njezinim agresorom i umanjiti njegov zločin. Dotle su samo za vrijeme postojanja sigurnosnih zona UN-a, pod zaštitom snaga UN-a, krajinski Srbi ubili između 600 i 1000 Hrvata.

Republika Hrvatska je bila jedan od osnivača ICTY-a u Haagu. Vlada RH je 22. studenoga 1991. zatražila od UN-a uspostavu Stalnog suda za ratne zločine koji je uspostavljen dvije godine kasnije Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a broj 827/93. Sabor RH je 19. travnja 1996. donio i Ustavni zakon o suradnji RH s ICTY-em.²⁹³ Istražitelji Haaškoga suda su se od 1997. zanimali za Medački džep. Zamjenik tužitelja ICTY-a je 29. kolovoza 1997. zatražio od Ureda (Ured Vlade RH za suradnju s ICTY-em

- op. p.) pomoć u službenoj istrazi vezanoj uz aktivnost HV-a i policije u području Medačkog džepa za vrijeme 9 - 17. rujna 1993. Ured za suradnju s ICTY-em je 11. rujna odgovorio zamjeniku tužitelja da prema odgovarajućim podacima službenih organa ne postoje istražne radnje u vezi s Medačkim džepom. Tužitelj je 19. studenoga 1997. promijenio prijašnji zahtjev za pomoć i zatražio od Ureda odgovarajuće podatke, kopije istražnih spisa i završna izvješća hrvatskih službenih tijela koja se odnose na istraživanje ili ispituju mogućnost da su hrvatske oružane snage prekršile međunarodna humanitarna prava u Medačkom džepu. Ured je 3. lipnja 1998. zaprimio zahtjev Tužiteljstva za predaju određenih podataka i za ispitivanje Rahima Ademija o operaciji Medački džep. Ured je 24. kolovoza prosljeđio odgovor zamjeniku tužitelja ICTY-a u kojem se kaže da RH smatra, kao i u slučaju operacije Oluja, da u slučaju Medački džep nije postojao međunarodni ratni sukob koji bi bio u nadležnosti ICTY-a i zbog toga odbija udovoljiti zahtjevu ICTY-a.²⁹⁴ Ipak, 30. srpnja 1999., na zahtjev Haaškog suda (sutkinje Gabrielle Kirk McDonald - op. p.), ministar pravosuđa dr. Zvonimir Šeparović dostavlja u prilogu pisma (prilog 2c.) demografski pregled općina Divoselo, Čitluk i Počitelj, temeljen na censusu-popisu stanovništva 1991.²⁹⁵

Spor oko nadležnosti ICTY-a nad operacijama "Bljesak" i "Oluja", shodno tome i nad Medačkim džepom, jesu li te operacije unutarnja stvar RH ili su u djelokrugu ICTY-a, nastavljao se, sve dok se 1. rujna 1999. RH nije obratila za mišljenje Vijeću sigurnosti UN-a.²⁹⁶ Na taj upit nikad nije stigao odgovor. Nakon izbora i pobjede lijeve koalicije, u siječnju 2000., nova Vlada *zaboravlja na taj podnesak Vijeću sigurnosti i posredno priznaje nadležnost Haaškog suda za Medački džep, Bljesak i Oluju*. Na taj način legitimne vojno-redarstvene operacije (koje nisu međunarodni ratni sukob) sada postaju ratni sukob između dviju zaraćenih strana. Time je iznenada i potpuno neočekivano učinjen pravni obrat i tzv. RSK postaje u očima Haaškog suda ravnopravan i međunarodno priznati čimbenik. Na tim temeljima dalje su razvijane optužnice protiv generala Ademija, Bobetka, Gotovine, Merčepa, Čermaka i Norca. RH je optužena za zločinačko planiranje i provođenje kriminalnog plana da se protjera stanovništvo (hrvatski građani srpske narodnosti - op. p.) iz, prema RH, okupiranih ili, prema UN-u i tzv. RSK, zaštićenih područja. Hrvatska je tim pravnim manevrom, zapravo političkom voljom, izjednačena s tzv. RSK i od žrtve agresije postala je napadač i zločinac.

Haaška optužnica protiv generala Ademija završena je 21. svibnja 2001., sud ju je potvrdio 8. lipnja, a tužiteljstvo ju je opečatilo 26. srpnja 2001. (Predmet br.IT-01-46-I). Tužitelj Međunarodnog suda optužio je Rahima Ademija za *zločine protiv*

čovječnosti i kršenje zakona i običaja ratovanja... Kao vršitelj dužnosti zapovjednika ZP Gospić morao je znati i spriječiti zločine progona civilnog stanovništva, ubojstva civila i zarobljenih i ranjenih vojnika, pljačkanje i bezobzirno razaranje gradova, naselja i sela.²⁹⁷ Hrvatska javnost je optužnicu, u dopunskom dijelu, kao uostalom i optužnicu protiv generala Bobetka, žestoko osporila jer je izjednačila samoproglašenu Republiku Srpsku Krajinu²⁹⁸ sa suverenom Republikom Hrvatskom i time je tzv. RSK stvorila legitimitet koji je od samog početka bio osnovni razlog oružanog sukoba u Hrvatskoj. Time je Haaški sud posredno prihvatio srpsku tezu o legalitetu njihove samoproglašene države i dao za pravo idejama Save Štrbca i Veritasa o poništenju hrvatske samostalnosti. Nenad Ivanković u svojoj knjizi, u kojoj analitički rastvara slučajeve optužnica protiv Ademija, Bobetka i Gotovine, o tome kaže: *Sudac je potvrđujući optužnicu implicite potvrdio tezu da je akcija Medački džep planirana kao ilegalna akcija za ostvarenje nezakonitih, zločinačkih ciljeva.*²⁹⁹ I Vlada RH se u svojoj žalbi u slučaju Bobetko koju je uputila Haaškom sudu poslužila istim argumentom.³⁰⁰

I tako je, možda čak i nenamjerno, Haaški sud koji je trebao nedvosmisleno pravno dokazati i osuditi počinitelje zločina, počeo služiti političkim ciljevima, političkom redefiniranju oružanog sukoba/rata u Hrvatskoj i poništenju relevantnih međunarodnih odluka poput pravorijeka Badinterove komisije o raspadu bivše Jugoslavije i svih rezolucija Glavne skupštine i Vijeća sigurnosti UN o pitanju Hrvatske.³⁰¹ Novinar i publicist Nenad Ivanković iscrpno je raščlanio i dokazao taj politički aspekt optužnica protiv hrvatskih generala, pa radoznalog čitatelja upućujem na njegovu knjigu dok ćemo se mi u ovom poglavlju dalje baviti pravnim aspektima operacije Medački džep. Iz optužnice protiv Ademija važno je istaknuti podatke na kojima se temelje procjene o nestalim/poginulim (Srbima) u vremenu između 9. i 17. rujna 1993. Optužnica područje Medačkog džepa, u kojem se dogodila vojna operacija, definira kao prostor *otprilike četiri ili pet kilometara u širinu i pet ili šest kilometara u dužinu... na kojem je živjelo oko 400 civila Srba.*³⁰² Hrvatski napad je otpočeo 9. rujna 1993. granatiranjem u ranim jutarnjim satima; oko 06.00 hrvatske snage u sastavu kojih su bile postrojbe HV-a iz OZ Gospić: 9. gbr i 118. domobranska pukovnija te specijalne policijske postrojbe MUP-a, ušle su u Medački džep. *Nakon borba koje su trajale dva dana uspostavile su nadzor nad Divoselom, Čitlukom i dijelom Počitelja, nakon čega je hrvatska strana zaustavila napredovanje... () Tokom hrvatske vojne operacije u Medačkom džepu najmanje je 38 tamošnjih civila Srba protupravno lišeno života, drugi su pretrpjeli teške ozljede... () Hrvatske snage su osim toga ubile i najmanje dva srpska vojnika koji su bili zarobljeni i/ili ranjeni.*³⁰³ Otprilike 164 kuće

i 148 staja i gospodarskih zgrada...(...) ...uništeno je...(...) ...hrvatske su snage ili osobe u civilnoj odjeći pljačkale imovinu srpskih civila...(...) ...imovina koja nije postala predmetom pljačke paljena je ili uništavana na drugi način. Posljedica tih rasprostranjenih i sistematskih djela jest...(...) ...da je Medački džep postao potpuno nepogodan za život.³⁰⁴

Optužnica protiv generala Janka Bobetka, načelnika GS HV,³⁰⁵ također optužuje za zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja jer je imao središnju ulogu u razradi, planiranju, odobravanju, naređivanju i/ili izvršenju hrvatske vojne akcije u Medačkom džepu u rujnu 1993...(...) ...tijekom koje su počinjena teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava i zločini protiv čovječnosti...³⁰⁶ Nastavlja se razradba optužba protiv najvišeg vojnog zapovjednika: Janko Bobetko je imao moć, ovlasti i dužnost da sprječava i kažnjava za povrede vojne stege te kršenja međunarodnog humanitarnog prava i zločine protiv čovječnosti, uključujući i dužnost iniciranja istraga i krivičnog gonjenja pri odgovarajućim organima ³⁰⁷...(...) ...nego i jest znao za ta djela, progon i ubijanja srpskih civila i vojnika koji su se predali, te za pljačkanje i uništavanje tijekom akcije Medački džep budući da su ga o tome obavijestili njemu podređene visoke starješine HV-a i predstavnici međunarodne zajednice.³⁰⁸ U optužnici se ponavljaju opće činjenice, iste kao i kod Ademija, ali se razlikuje po broju Srba koji su protupravno lišeni života...(...) ...najmanje **100** Srba, uključujući 29 domaćih srpskih civila... hrvatske snage su lišile života i najmanje pet srpskih vojnika koji su bili zarobljeni i /ili ranjeni.³⁰⁹

Optužnica Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju: Tužiteljica protiv Mirka Norca, predmet broj: IT-04-76 od 29. travnja 2004. optužuje Mirka Norca za zločine protiv čovječnosti i kršenja zakona i običaja ratovanja ...individualna kaznena odgovornost obuhvaća planiranje, poticanje, naređivanje, pomaganje i podržavanje na drugi način u planiranju, pripremi ili izvršenju bilo kojeg od kaznenih djela navedenih u Optužnici (točka 7.). Mirko Norac je također, ili alternativno, u svojstvu nadređenog kazneno odgovoran za djela svojih podređenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju počinuti takva djela ili su ih već počinili, a nadređeni nije poduzeo nužne i razumne mjere da spriječi činjenje tih djela ili kazni njihove počinitelje (točka 10.) ...imao moć, vlast i dužnost da spriječi ili kazni teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena tokom operacije Medački džep (točka 11.) ...nije samo imao razloga da zna da su tokom operacije "Medački džep", razne podređene osobe pod njegovom operativnom kontrolom odgovorne za progon i lišavanje života srpskih civila i vojnika koji su se predali te za pljačku i uništavanje zgrada i imovine, nego je za ta djela zaista i znao. Mirko Norac nije poduzeo nužne i

razumne mjere da spriječi činjenje tih djela i kazni njihove počinitelje (točka 12.)... Tokom hrvatske vojne operacije u Medačkom džepu je protupravno lišeno života najmanje 29 (dvadeset i devet) tamošnjih srpskih civila, a drugi su pretrpjeli teške ozljede ...ubile su najmanje pet zarobljenih i/ili ranjenih srpskih vojnika (točka 37.) ...uništene su, uglavnom paljenjem i eksplozivom, oko 164 kuće i 148 staja i gospodarskih zgrada.³¹⁰

I u RSK su podignute optužnice protiv navodno odgovornih za zločine u Medačkom džepu, pa i protiv načelnika Glavnog stožera HV: ...Janku Bobetku, nekadašnjem komandantu HV (u optužnici je pod rednim brojem 17)...(...) ...da je lično učestvovao u ofanzivi koju je ta vojska izvršila septembra 1993. godine na sela u zaštićenoj zoni UNPROFOR-a južno od Gospića. O žrtvama te ofanzive, broju poginulih civila (više od 80) i vojnika, kao i o materijalnim razaranjima, Državna komisija RSK za ratne zločine ne kaže ni jedne riječi. U Reporteru³¹¹ se analizirao rad Državne komisije: *Sa takvom površnošću i amaterizmom ne postiže se ništa. Kako se onda moglo očekivati da međunarodni faktori povjeruju u ozbiljnost namjere krajiške države, kada su svi, čak i oni najpristrasniji predstavnici UNPROFOR-a, slali svojoj centrali precizne podatke o žrtvama i o svakoj srušenoj kući pojedinačno, a srpska strana se zadovoljavala političkom frazeologijom i opštim konstatacijama...(...) Da apsurd izazove i gorčinu do muke, treba reći da se dokazi Dakićevih optužbi u slučaju "Medački džep" (njih je najviše) baziraju na svjedočenju samo jednog čovjeka, holandskog plaćenika u HV Johanesa Tildera. On je poslije zarobljavanja 1994. godine u okolini Gospića, saslušavan od krajiških vojnih istražnih organa, a jedan dio njegove priče potom je prikazan na televiziji RSK, što je Dakić iskoristio da imena koja su pomenuta stavi na listu ratnih zločinaca...(...) ...vidno izmučen, pun modrica, Tilder je na sugestivna pitanja isljednika odgovarao sa Da, gospodine ili Ne, gospodine, izgovarao sva imena ili nadimke saboraca koje je poznavao, optužujući ih za zločine koje nije mogao podrobno opisati. Da je zločina u Medačkom džepu bilo, to je nedvosmisleno, i to su potvrdili svi predstavnici UNPROFOR-a, ali uzeti tek tako kao relevantne dokaze iskaze date tokom istražnog postupka, pogotovo pod prinudom (što je u Tilderovom slučaju bilo više nego očito), u najmanju je ruku neozbiljno...(...) ...Tilder je potom, pod misterioznim okolnostima ubijen, a zvanično obrazloženje bilo je da je stradao prilikom pokušaja bijega dok je prebacivan iz koreničkog u kninski zatvor. Da je to prilična tanka priča, potvrdili su mnogi od ondašnjih policijskih i vojnih zvaničnika RSK, ali njima nije bilo jasno zašto je to učinjeno jer je Holanđanin, kao neposredni izvršilac i saučesnik u zločinu bio dragocjen svjedok. Nekome je, očigledno, bilo stalo da Tilder nestane. Za Tilderovo uklanjanje, kao i za mnoge druge stvari, uključujući i zadržavanje podataka o*

ratnim zločinima i njihovim počiniocima, upućeni uglavnom optužuju pojedine ljude iz Službe bezbjednosti Srpske vojske krajiine koja je, kako kažu bila detašman KOS-a Vojske Jugoslavije.³¹² Raščlamba u Reporteru ide dalje:

...Nedopustiva (je) aljkavost i površnost pojedinih srpskih službi zaduženih da istražuju zločine i da ih predočavaju Haškom tribunalu. Tih slučajeva ima dosta, a najbolja ilustracija svega je bivša Republika Srpska Krajina...(...) ...iako je imala zvaničnu državnu komisiju za ratne zločine i zločine genocida, osnovanu još 1992., za tri godine na tom planu nije učinila ništa...(...) ...ta komisija se sastojala od jednog čovjeka, njenog predsjednika mr Mile Dakića...(...)...služila mu je... (...) ...kao pokriće za lagodan život koji je finansirala krajiška vlast.³¹³ Ne zahvaljujući zvaničnoj državnoj komisiji, nego pojedincu, predsjedniku Dokumentaciono-informacionog centra "Veritas" Savi Štrpcu...(...) ...posvetio temeljitom sakupljanju dokaza. Kao predratni sudija i advokat imao je dovoljno znanja i iskustva da tome ne prilazi 'o ruk sistemom kao Dakić, nego onako kako se to radi svuda u svijetu i na način koji će svaki sud uvažiti. "Veritasovi" dosijei predati su Haškom tribunalu, i sada je stvar političke odluke kada će biti aktivirani.³¹⁴ Primjer temeljitog Štrpčevog rada je Spisak nestalih lica sa područja Divosela, Čitluka i Počitelja: **64** (šezdesetčetiri), **6** (šest) civila u logoru u Gospiću u **8** (osam) zarobljenih vojnika u Tr(a)sat - Rijeka.³¹⁵

Optužnice protiv počinitelja zločina u Medačkom džepu temelje se na i podacima te dokazima koje su skupili pripadnici UNPROFOR-a (vojni i civilni). General Jean Cot je te podatke kao izvješće poslao već 6. listopada 1993. u New York. Na temelju tog izvješća i osobne istrage 17. studenoga 1993., posebni izvjestitelj Komisije za ljudska prava UN-a Tadeusz Mazowiecki unio je u Peti periodičan izvještaj o stanju ljudskih prava na području bivše Jugoslavije i odjeljak o Medačkom džepu što ga je predstavio na 50. sastanku Komisije.³¹⁶ Posebni izvjestitelj izvješćuje kako je primio informacije o *namjernim ubijanjima i etničkom čišćenju koje su izvršile vladine snage u selima Divoselo, Čitluk i Počitelj, smještenim u Medačkom džepu*. Mazowiecki se trudi biti precizan u navođenju broja srpskih civila koji su živjeli u tim selima i navodi popis stanovništva iz 1991.³¹⁷ Prema podacima posebnog izvjestitelja, *nakon akcije je pronađeno 67 tijela dok se za 25 osoba i dalje ne zna gdje su. Prema liječničkim nalazima te osobe su ubijene iz velike blizine, neka tijela su iznakažena i nose znakove mogućeg mučenja. Čini se da su većina žrtava civili, uključujući i jedan broj starijih osoba.*³¹⁸ Neka od tijela su bila u vojnim odorama, ali su identificirana kao stanovnici sela. Tadeusz Mazowiecki se poziva na UNPROFOR-ovo izvješće kad spominje svjedočenja ljudi koji su vidjeli ubijanja i koja su prikupili ljudi na terenu, ali ističe da je već u pismu Vladi RH 1. listopada 1993.³¹⁹

istaknuo da su takvi čini u suprotnosti s međunarodnim pravom i zahtijevaju punu istragu, pojedinačnu odgovornost i kažnjavanje počinitelja. Navodi i odgovor ministra vanjskih poslova RH Mate Granića da je preliminarnim uvidom u taj problem utvrđeno da su sve osobe ubijene u borbi i da je pokrenuta istraga.³²⁰ Nekoliko dana kasnije Mazowiecki dobiva pismo Vlade RH koja ga izvješćuje o suspenziji dva časnika koji su bila umiješani u incidente u Medačkom džepu (Rahim Ademi i Mile Kosović).³²¹ Konačno, posebni izvjestitelj naglašava da je prema rezoluciji VS UN 780. (1992.) osnovana Komisija stručnjaka koja će istražiti Medački incident.³²² U završnom izvješću Komisije stručnjaka, koje je postalo službeni dokument VS UN-a,³²³ rezultati istrage o Medačkom džepu se ovako sažimaju: *Hrvati su brzo ubili ili zbrisali mali broj srpskih branitelja i zauzeli to područje ... hrvatske vlasti su pokazale spremnost da se povuku na položaje od prije 9. rujna i predaju napušteno područje UNPROFOR-u. Kad su snage UN-a ušle u to područje, našle su svaku kuću spaljenu ili razorenu. Posebne ekipe su procijenile i zabilježile štetu, tragale za preživjelima i skupile tijela poginulih.*³²⁴

Komisija je poslala skupinu istraživača, koja se sastojala od kanadskih vojnih osoba i forenzičkih stručnjaka iz udruge Liječnici za ljudska prava, da od 27. do 31. listopada 1993. posjete to područje i pogledaju izvješća i fotografije koje su sačinili UNPROFOR i vlasti tzv. RSK. Nalazi te skupine nisu bili nedvosmisleni što se tiče ubojstava, nisu mogli upućivati na određene izvršitelje, ali su sigurno pokazali da su razaranja učinjena namjerno i planski, bez očitog vojničkog razloga, i da se na tome mogu temeljiti optužnice protiv odgovornih visokih hrvatskih časnika.³²⁵ U dodatku njihova izvješća, pod naslovom *Istraga o Medaku*,³²⁶ iscrpno se navode svi opći podatci, opisuju se događaji kroz svjedočenja većeg broja svjedoka, analiziraju se posljedice i daju preporuke. U uvodu Dodatka umanjena je uloga vojnih snaga RSK u operaciji u Medačkom džepu, kao i ocjena prirode tog rata.³²⁷ Jednako tako su nabrojani i hrvatski razlozi za tu akciju. Istražitelji ih ne mogu odrediti sa sigurnošću već nagađaju: proba za neku veću operaciju, iskušavanje vojne snage, osveta za srpsko granatiranje Gospića, želja da se izravna crta bojišta ili jednostavno *hrvatska želja da se dograbi što veći teritorij*.³²⁸ Razumljivo je da istražitelji nisu razumjeli hrvatske motive, neizdržljivost položaja nakon dvije godine stalnog granatiranja, zakonitost akcije u ružičastoj zoni koje su, žurno, uz pomoć UN-a trebale biti vraćene u državno-pravni poredak RH. Nisu iz svih podataka shvatili razmjere bitke prije uključivanja UNPROFOR-a, niti shvatili političku i vojnu strategiju koju je u tim nepovoljnim okolnostima vodila Hrvatska. Oni su postavili osnovnu premisu, **to je takav balkanski rat** (sic!) i iz nje pokušavaju zaključivati sve ostalo: da su postojale tri strane, hrvatska, UN i srpska; uloga srpske strane se čak uma-

njuje. Istražitelji ne postavljaju pitanje gdje se to događalo, štoviše određuju Medački džep kao područje pod srpskim nadzorom koje ulazi u hrvatsko područje. Utvrđuju da je bilo *tek nešto srpskih branitelja* i da su Hrvati 10. rujna zavladao tim područjem. Ipak, u nastavku izvješća istražitelji vrlo iscrpno i pošteno navode svjedočenja koja govore o djelima hrvatskih vojnika, o ubojstvima, razaranjima, ali i o njihovom korektnom vojničkom vladanju. Hrvati su rekli neidentificiranom vojniku da bježi u situaciji kad su ga lako mogli ubiti ili zarobiti, trojica srpskih vojnika izjavila su da su jedino vidjeli legitimnu bitku *vojnika protiv vojnika*. Otkrile su se pojedinosti o izmiješanosti srpskih civila i vojnika, *kapetan SVK je naredio povlačenje svojih vojnika zajedno s mnogo lokalnih civila*, o mnogo naoružanih srpskih civila/milicije ...također je pobjegao s puškom ...*pobjegao je s puškom iz kuće*,... mnogi svjedoci su se priključili grupama srpskih vojnika u bijegu ili su bili izmiješani sa skupinama srpskih civila i vojnika u bijegu, *mnogi muškarcu civilni stanovnici tog područja nosili (bili su naoružani) ili su bježali (naoružani) puškama!?!?* Ipak, u izvješću prevladavaju svjedočenja o namjernom pucanju hrvatskih vojnika i policajaca po civilima, o spaljivanju i ubojstvu uhvaćenih, o pljački pokretne imovine i stoke.³²⁹

Snage UNPROFOR-a su nakon pregovora o pojedinostima povlačenja 16. rujna počele ulaziti u područje između Srba i Hrvata i tad su vidjele dim i čule mnoge eksplozije kojih nije bilo do 15. rujna. Mnogi svjedoci iz MZ su zaključili da Hrvati provode *etničko čišćenje* prije no što će to područje doći pod nadzor snaga UN-a. Hrvati su po tom (krivom – op. p.) tumačenju 16. rujna u podne prekršili Sporazum jer su spriječili ulazak vojnika CANBAT 1 u Džep. Oni su se vladali prema dogovoru sklopljenom noć prije u Gospiću gdje je dogovoreno produženje za još dvadeset i četiri sata. I taj dogovor je protumačen kao manevar odugovlačenja i uzimanja vremena da se dovrši *etničko čišćenje*.³³⁰

Posebne skupine UNPROFOR-a, sweep teams, pronašle su 18 (osamnaest) tijela, hrvatske vlasti su vratile **64 tijela** (51+1+12) koja su proslijeđena srpskim vlastima. **59 tijela** (71%) su vjerojatno tijela **vojnika** i **23** (29%) **civila**. Među mnogim faktorima koji otežavaju procjenu vojnog statusa (poginulih) je da su *mnogi civilni nosili dijelove vojne odjeće i mnogi pripadnici lokalne milicije dijelove civilne odjeće*. Mnoge sumnjive okolnosti su navodile na moguće zaključke o mučenjima i egzekucijama, ali je prema Izvješću učinjena tek jedna cjelovita autopsija. Srpski liječnik je pregledao tijela, ali UNCIVPOL to naziva *površnim*. Srpske vlasti su brzo predale tijela rodbini kako bi ih pokopali. Dr. Robert Kirschner, iskusni patolog, član neovisne udruge *Liječnika za ljudska prava* je vidio srpsko liječničko izvješće i zaključio: što se tiče tijela što ih je bio pronašao UNPROFOR, nema dovoljno podataka da bi se dokazala ubojstva na način egzekucije.³³¹

Njegov zaključak je bio da *iako se ne mogu isključiti ubojstva i priznati neke sumnjive činjenice, sažeto rečeno, dokazi su dvosmisleni*. Dr. Kirschner je usmeno ustvrdio da *ranija ispitivanja na terenu i ona što ih je učinio srpski liječnik nisu pouzdana*.³³² Kanadska skupina za istraživanje ratnih zločina (WCIT)³³³ je od 27. do 31. listopada i ponovno 10. studenog 1993. istraživala u području Medačkog džepa. Snimali su foto i videokamerom, intervjuirali svjedoke i skupljali materijal i izvješća. Preuzeli su 1400 fotografija, što ih je snimio fotograf CANBAT 1, i videokamerom snimili štete na civilnim objektima.³³⁴ U odjeljku njihova izvješća nazvanog *Analiza* istražitelji su zaključili kako je *na temelju prethodnih činjenica moguće da su postojala ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava, i to kako slijedi: umorstva, mučenje, genocid ubijanjem, samovoljno razaranje i pljačka*. Kako sa sigurnošću nije bilo moguće identificirati izravne počinitelje, zaključak je istražitelja da je preostala indirektna, objektivna zapovjedna odgovornost. U nizu nepouzdanih dokaza istražitelji ističu i jedan koji je bio općepoznat hrvatskoj javnosti, a oni ga proglašavaju *iracionalnim*. Iracionalnost različitih strana pokazuje se apsurdnom isprikom koju je dala hrvatska strana za smrt dviju starijih žena. *Rekli su (Hrvati - op. p.) da je jedna ubijena dok je pucala iz protuzrakoplovne strojnice, a druga je radije upotrijebila granatu da se ubije nego da se daje zarobiti*.³³⁵ Baba Danica Obradović se nekoliko puta pojavila na srpskoj televiziji, neposredno prije operacije Medački džep srpski pisac Momo Kapor ju je opisao kao srpsku heroinu, to je u Hrvatskoj općepoznata činjenica, no u nju, jer je valjda dio ratnog balkanskog folkloru, ne vjeruju cijenjeni UN-ovi istražitelji. Ipak, mora im se odati priznanje - u ostalom dijelu izvješća uglavnom zadržavaju visoku razinu objektivnosti i nepristranosti. Ne optužuju hrvatske vojnike za pucanje po civilima u bijegu (mnogi civili su bježali u društvu srpskih vojnika u povlačenju, naoružanih srpskih civila ili su sami bili naoružani), priznaju da su hrvatski vojnici pošteđjeli neke srpske vojnike (iz toga zaključuju da nije postojala službena politika da se svi ubiju ili se ona nije poštivala; na svjedoke, srpske vojnike i civile u bijegu hrvatske snage nisu pucale).³³⁶ Izvješćem ipak dokazuju vojnu nepotrebnost razaranja i zaključuju da bi za nju trebala odgovarati dva zapovjednika: OZ Gospić i 9. mtgbr. Kako se u trenutku nastanka tog izvješća već dogodila smjena brigadira Ademija, njegovi autori ponovno upadaju u tipično *balkansko nagađanje*, njegovo albansko podrijetlo sugerira da su hrvatske vlasti spremnije predati stranca Međunarodnom sudu za ratne zločine nego časnika Hrvata s većom političkom podrškom (sic!).³³⁷ Izvješće, većim dijelom uravnoteženo i stručno sastavljeno, trebalo se paziti takvih pristranih nagađanja. Preporuka istražitelja je bila da se *dva hrvatska časnika optuže za ratne zločine: zbog grubog kršenja Ženevskih konvencija: razara-*

nja i prisvajanja imovine, kršenja zakona i pravila ratovanja, samovoljnog razaranja i pljačke privatne svojine. Preporuka je djelomično prihvaćena, a optužnice protiv generala Ademija, Norca i Bobetka su poslije proširene i na ona djela za koja istražitelji UN-a nisu mogli naći pouzdane dokaze.

Cedric Thornberry³³⁸ u jesen 1996. pisao je u časopisu *Foreign policy*³³⁹ članak *Saving the War crimes Tribunal* o uspješima, poteškoćama i potrebi djelovanja tog suda za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji. Jedan dio članka posvećuje i ulasku Hrvata u zaštićenu zonu UN-a kod Medka. Ni on ne dovodi u pitanje legitimnost srpskog nadzora nad područjem krajine i optužuje Hrvate za sustavno preuzimanje tog i drugih područja u godinama 1993. do 1995., *područja na rubu hrvatskih granica?! Misli li Thornberry da su granice krajine granice na kojima su se dodirivale dvije suverene države? Tako bi se mogla razumjeti ta njegova formulacija. Ponavlja netočne činjenice o malobrojnim srpskim braniteljima, ali i podcrtava dobro planiran napad koji je uništavao sve pred sobom. Citira zaključke kanadskih vojnih stručnjaka koji su ustvrdili da je takva operacija izvedena da bi se postigao učinak spaljene zemlje te da nije mogla biti planirana i ostvarena bez suglasnosti najvišeg vrha hrvatske vojske. Za Thornberryja je Medački džep primjer najopsežnijeg prikupljanja dokaznog materijala i najdramatičniji od svih sličnih događaja koji je mogao biti pokretačka snaga za paničan bijeg stanovništva krajine u kolovozu 1995.*³⁴⁰ Ujedinjeni narodi su prikupili opsežan dokazni materijal i 6. su ga listopada 1993. predali istražiteljima Suda u Haagu, a jednu kopiju ministru obrane RH. Od njega (pokojnog ministra Šuška - op. p.) nije bilo drugog odgovora do tišine. Thornberry se pitao kako bi Sud u Haagu mogao biti prihvaćen kao pošten sud kad ga ne podupire ni takva visoka (hrvatska - op. p.) instanca!? Možda je odgovor Thornberryju u toj tišini! Hrvatska je bila jedan od osnivača Suda u Haagu, ali je ubrzo shvatila da taj Sud nije pravedan ni pošten jer je postao previše politički. Istražitelji Haaškoga suda (ICTY) od lipnja 1997. provode istragu o zločinima počinjenim u Medačkom džepu. Prema tvrdnji *Veritasa*,³⁴¹ istražitelji su 1998. na području SRJ boravili triput i saslušali su 27 svjedoka, preživjelih stanovnika Divosela, Počitelja i Čitluka. Prema planu istražitelja, prikupljanje dokaza se trebalo završiti do kraja 1998., a nacrt optužnice dogotoviti do 1999.

Zapovjednik UNPROFOR-a u vrijeme Medačke operacije francuski general Jean Cot koji je 6. listopada 1993. predao prvo dokumentirano izvješće o događajima u Medačkom džepu kasnije je svjedočio pred haaškim istražiteljima. Na pitanje novinarka *Globusa* Ane Knifer, koja je razgovarala s njim u jesen 2002.,³⁴² odgovara kako su događaji u Medačkom džepu *mrlja koja je okaljala, a ovo bih želio naglasiti, ne hrvatski narod, nego*

hrvatsku politiku i vojsku...(...) ...za takav zločin nema opravdanja. Činjenica da su i Srbi radili takve stvari, na što su me general Janko Bobetko i Petar Stipetić svojedobno upozoravali, jednostavno ne može poslužiti kao opravdanje.³⁴³ General Cot hvali dobro planiranu i vođenu vojnu akciju, strateški inteligentno postavljenu (ocjena koja se potpuno razlikuje od one kanadskih vojnih analitičara), ali optužuje hrvatsko političko i vojno vodstvo za zapovjednu odgovornost i prikrivanje zločina koji su se ondje dogodili. On je siguran da su se ondje (u Medačkom džepu) dogodili zločini protiv čovječnosti, sa znanjem hrvatskih vojnih zapovjednika i političara s kojima je tada surađivao. Poimence je u tom razgovoru naveo bivšeg predsjednika vlade Franju Gregorića (uz Bobetka i Stipetića s kojim se sastajao u to vrijeme) kao čovjeka koji je pokušao odugovlačiti i zataškati zločine. Nedugo nakon objavljivanja tog intervjua javio se gospodin Gregurić koji je zaniijekao da se uopće sastao i poznavao s generalom Cotom.(sic!)³⁴⁴ Ako general Cot nije govorio istinu o Gregoriću, možemo li mu vjerovati i ostalo? Umirovljeni general Cot žali što je bio u ulozi zapovjednika UN-a, kao francuski general bi drugačije reagirao. Na pitanje jesu li snage UN-a mogle spriječiti zločine, general odgovara: *Bezbroj puta sam si postavio pitanje zbog čega nisam bio agresivniji, ali nitko nije ni sanjao što se tamo zbiva.*³⁴⁵ I konačno na pitanje koje je dugo mučilo hrvatsku javnost, o njegovoj pristranosti prema Srbima, odgovara kako to nije istina i kako je tražio da se *uspostavi ravnoteža tako da se na području pod hrvatskom kontrolom postavi isto toliko vojnika koliko ih ima i na područjima pod srpskim nadzorom.*³⁴⁶ Toj namjeri se hrvatska strana uvijek opirala jer bi pristankom priznala jednakost s tzv. RSK i pristala na izjednačivanje s agresorima. Branitelji i teroristi, legalna vlast i pobunjenici nisu isto, ta Cotova namjera je nesumnjivo bila znak pristranosti prema Srbima i politike koja je bila protivna interesima Hrvatske.

Dok sam završavao ovu studiju, stigla je i vijest o prepuštanju slučaja Medački džep hrvatskom pravosuđu: *Pred hrvatskim bi pravosuđem za Medački džep trebao odgovarati i Mirko Norac koji je u vrijeme akcije bio zapovjednik 9. brigade...(...) Tužiteljstvo Haaškog suda iskazalo je spremnost da procese protiv Tomislava Merčepa, generala Rahima Ademija i generala Mirka Norca prepusti hrvatskom pravosuđu. Tu informaciju potvrdio nam je visoki izvor u Vladi, koji napominje kako je glavna haaška tužiteljica Carla Del Ponte, osobito nakon dobre suradnje koja se pokazala na slučaju generala Mladena Markača i Ivana Čermaka, izrazila spremnost da se ti procesi prepuste Hrvatskoj. U slučaju generala Rahima Ademija to bi značilo da će Državno odvjetništvo preuzeti haašku optužnicu kojom ga se tereti da je kao vršitelj dužnosti zapovjednika zbornog područja Gospić u vrijeme operacije Medački džep odgovoran za zločine protiv čovječnosti te*

kršenja zakona i običaja ratovanja. Ademija se naime tereti da je kao zapovjednik odgovoran za događaje u Medačkom džepu od 9. do 17. rujna 1993. godine, odnosno za ubijanje civila i ratnih zarobljenika te sustavno uništavanje imovine Srba. Pred hrvatskim bi pravosuđem, osim Ademija, trebao odgovarati i Mirko Norac koji je u vrijeme akcije Medački džep bio zapovjednik 9. brigade HV. Haaški su istražitelji u jesen prošle godine s Norcem razgovarali o njegovoj ulozi u operaciji Medački džep...(...) Već se tada ozbiljno nagađalo da bi Haag ako smatra da odgovornost za Medački džep treba snositi i Mirko Norac, taj proces mogao preputiti hrvatskom pravosuđu.³⁴⁷

Je li to prepuštanje znak povjerenja Haaškog suda hrvatskom pravosuđu? Ili je to znak da dokazi za navodne zločine u Medačkom džepu još nisu skupljeni niti dovoljno snažni pa je taj slučaj dan kao test hrvatskim sucima? Posljednje stranice studije o Medačkom džepu bit će napisane na sudu, sve činjenice pokazane i dokazi izvedeni. Nadam se da će pravda biti zadovoljena, krivci kažnjeni i istina dosegnuta. I ja sam se trudio doseći nju, istinu, njoj, istini o Medačkom džepu je posvećena ova studija.

Bilješke

292. Nedavno su u jami blizu Ljubova, u Lici, pronađeni ostatci civila, uglavnom starijih osoba koje su bile vezane i ubijene vatrenim oružjem te bačene u jamu, sumnja se da je to dio nestalih stanovnika Široke Kule, izvor: hrvatski dnevni tisak.
293. Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim sudom za suđenje osobama odgovornim za ozbiljna kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena od 1991. na tlu bivše Jugoslavije, klasa:012-01/96-01/02, Zagreb, 19. travnja 1996. predsjednik Zastupničkog doma Sabora Vlatko Pavletić.
294. Podatci iz Bijele knjige o suradnji s ICTY-em koje je izdalo Ministarstva pravosuđa RH u rujnu 1999.
295. Isto.
296. Pismo ministra vanjskih poslova RH dr. Mate Granića predsjedniku Vijeća sigurnosti UN-a gospodinu A. Peteru van Walsumu 1. rujna 1999.
297. Optužnica protiv Rahima Ademija.
298. Isto.
299. Nenad Ivanković "Mesiću i Račane, zašto tako?" Slučaj Gotovina - Bobetko, polemika o hrvatskoj sudbini, 2002. Copyright Nenad Ivanković, str. 50.
300. II. žalba Vlade RH Haaškom sudu od 4. listopada 2002.
301. Odluka Badinterove komisije od 1992.
302. Optužnica protiv Ademija.
303. Isto.
304. Isto.
305. Predmet br. IT-02-62-I Tužilac Međunarodnog suda protiv Janka Bobetka 23. 8. 2002. optužnica otkrivena 20. 9. 2002., sud ju je potvrdio 17. rujna 2002.
306. Isto.
307. Isto.

308. Isto.
309. Isto.
310. Međunarodni kazneni sud za bivšu Jugoslaviju, Tužiteljica protiv Mirka Norca, Optužnica Predmet br. IT-04-76, dana 29. travnja 2004. u Den Haagu, Nizozemska, Carla del Ponte, tužiteljica.
311. *Reporter* – članak o suradnji vladinih i nevladinih organizacija u RSK.....(...)...i o tome što je tužiteljstvo (suda u Haagu - op. p.) tražilo od Republike Srpske u vezi s hrvatskim vojnim operacijama, naročito u vezi s operacijom "Oluja".....(...)...i "Medak" u Medačkom džepu sredinom rujna 1993. godine.
312. *Reporter*.
313. Isto.
314. Isto.
315. Republika Srpska Krajina, Vladina Komisija za razmjenu zarobljenika (ćirilicom) - nepoznat datum i broj.
316. Dokument E/CN.4/1994/47 od 17. studenoga 1993. Commission on human rights Fiftieth session.
317. Isto, čl. 100.
318. Isto, čl.102.
319. isto, čl.105.
320. Pismo Mate Granića Tadeuszu Mazowieckom od 9. listopada 1993.
321. Pismo Vlade RH od 12. listopada 1993.
322. Izvješće posebnog izvijestitelja Komisije za ljudska prava od 17. studenoga 1993.
323. Commission of experts final report (S/1994/674).
324. The teams included UNPROFOR medical officers, civil police (CIVPOL) monitors and soldiers. Very substantial reports were prepared ...by UNPROFOR....they provided an excellent basis for subsequent investigation focusing on legal and forensic issues."Commission of experts final report" 54.
325. Isto.
326. Annex VII: Medak investigation - S /1994/674/Add.2 (Vol.I) 28 December 1994.
327. "Sadly, it is only a typical example of how war is, and apparently always has been waged in the Balkans" - Introduction, Annex VII: Medak investigation.
328. Isto - Overview.
329. Description - Annex VII: Medak investigation.
330. Isto.
331. Isto.
332. Isto.
333. The Canadian War Crimes Investigation Team, članovi Major Holland i Master Corporal T. McComb, pripadnici kanadskih oružanih snaga.
334. Annex VII: Medak investigation.
335. Isto.
336. Isto.
337. Isto.
338. Cedric Thornberry, pravnik, bivši pomoćnik glavnog tajnika UN-a, od 1992. do 1994. bio je na čelu civilnih poslova i zamjenik šefa misije UNPROFOR-a u bivšoj Jugoslaviji.
339. Foreign policy, fall 1996 by the Carnegie Endowment for International Peace.
340. Isto.

341. Veritas, Bilten br. 4 rujan 1999.
342. Globus, 4. 10. 2002.
343. Isto.
344. Globus 11. 10. 2002. Dr. Franjo Gregurić "Generala Cota nikad nisam sreo"-
"...nameće se zaključak da je general Cot dao netočne podatke o pregovaračima,
s meni nepoznatom namjerom. Gospodina Cota nikad nisam sreo, pa nisam ni
mogao razgovarati s njim o bilo kojem pitanju."
345. Isto.
346. Isto.
347. "Jutarnji list", srijeda 10. 3. 2004. Ivanka Toma "Merčepu i Ademiju će se suditi
u Hrvatskoj".

